

**ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ
КОМПЛЕКСНОГО КОНТРОЛЮ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СПОРТСМЕНІВ
В КОМАНДНИХ ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ (НА ПРИКЛАДІ БАСКЕТБОЛУ)**

Мітова Олена

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Анотації:

Стаття присвячена науковому обґрунтуванню підходу до розробки системи комплексного контролю баскетболістів на основі моніторингу управлінських дій тренерів щодо здійснення контролю у практиці підготовки спортсменів в ігрових видах спорту. Визначено, що сучасний стан системи контролю в спортивних іграх та баскетболі потребує вдосконалення у відповідності до сучасних тенденцій розвитку спорту та безпосередньо спортивних ігор, організації змагальної діяльності, а також досягнень спортивної науки. Також актуальним залишається питання комплексності контролю в спортивних іграх, де результати тестування представляються в різних шкалах вимірювань. У статті доведено недостатню теоретичну обґрунтованість проблеми управління підготовкою спортсменів та необхідність розробки підходів до системи комплексного контролю. Здійснено аналіз загальних підходів

The article is devoted to the scientific substantiation of the approach to the development of a system of integrated control of basketball players based on monitoring the managerial actions of trainers in exercising control in the practice of training athletes in game sports. It is revealed that the current state of the control system in sports games, and in basketball in particular, needs to be improved in accordance with modern trends in the development of sports and sport games, organization of competitive activities, and achievements in sports science. An urgent issue is the complexity of control in sports games, where the test results are presented in different scales of measurements. The article proves the insufficient theoretical substantiation of the problem of managing the training of athletes and the need to develop approaches to the system of integrated control. The analysis of general approaches

Стаття посвящена науковому обґрунтуванню підходу к розробке системи комплексного контролю баскетболистов на основе мониторинга управленческих действий тренеров по осуществлению контроля в практике подготовки спортсменов в игровых видах спорта. Выявлено, что современное состояние системы контроля в спортивных играх, и в баскетболе в частности, нуждается в совершенствовании в соответствии с современными тенденциями развития спорта и непосредственно спортивных игр, организации соревновательной деятельности, а также достигнений спортивной науки. Актуальным вопросом является комплексность контроля в спортивных играх, где результаты тестирования представляются в разных шкалах измерений. В статье доказано недостаточную теоретическую обоснованность проблемы управления подготовкой спортсменов и необходимость разработки подходов к системе комплексного контроля. Осуществлен анализ общих подходов к

I. Науковий напрям

до вибору й обґрунтування показників контролю і планування у спортивних іграх. Доведено необізнаність тренерів щодо використання комплексного контролю в процесі підготовки гравців та недосконалість нормативно-правових документів, які регулюють діяльність тренера та процес вдосконалення спортсменів. Розроблено підхід до розробки системи комплексного контролю підтримкою якого виступають принципи та положення системного, комплексного, особистісно-діяльнісного та індивідуального підходів.

Ключові слова:

система контролю, командні ігрові види спорту, підходи

to the selection and justification of indicators of control and planning in sports games was carried out. It has been proved that the trainers are not aware of the use of complex control in the process of preparing the players and the imperfection of the regulatory documents governing the activities of the coach and the process of improving athletes. An approach to the development of an integrated control system is developed, the basis of which are the principles and positions of the systemic, integrated, personality-activity and individual approaches.

control system, team game sports, approaches

вибору и обоснованию показателей контроля и планирования в спортивных играх. Доказано неосведомленность тренеров по использованию комплексного контроля в процессе подготовки игроков и несовершенство нормативно-правовых документов, регулирующих деятельность тренера и процесс совершенствования спортсменов. Разработан подход к разработке системы комплексного контроля, основой которого являются принципы и положения системного, комплексного, личностно-деятельностного и индивидуального подходов.

система контроля, командные игровые виды спорта, подходы

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою ланкою управління підготовкою спортсменів є система комплексного контролю, завдяки якій можна оцінити ефективність обраної спрямованості тренувального процесу. Комплексний контроль включає педагогічний, психологічний і фізіологічний розділи і передбачає ряд організаційних і методичних прийомів, спрямованих на виявлення сильних і слабких сторін у підготовці спортсменів. Як об'єкти контролю, фахівці виділяють такі параметри: ефективність змагальної діяльності, рівень розвитку рухових якостей, техніко-тактичної майстерності, психічної та інтегральної підготовленості; показники навантаження окремих вправ, тренувальних занять, мікро-, мезо- і макроциклів і т. д.; можливості окремих функціональних систем і механізмів, що забезпечують ефективну змагальну діяльність; реакція організму на запропоновані тренувальні навантаження, особливості протікання процесів втоми і відновлення [13].

Недостатня теоретична обґрунтованість проблеми управління підготовкою спортсменів призводить до помилкового тлумачення поняття «комплексність», коли комплексним називають контроль, що проводиться за допомогою батареї педагогічних, біомеханічних, фізіологічних, медичних та інших тестів, але забувають про показники змагальної і тренувальної діяльності. У цих випадках неможливо встановити причинно-наслідкові зв'язки, за якими можна судити про те, як навантаження (причина) призводять до зміни результатів в тестах (наслідок) [3]

Особливо важливі питання комплексності контролю в спортивних іграх, де результати тестування представляються в різних шкалах вимірювань.

Незалежно від виду спортивних ігор, є загальні підходи до вибору й обґрунтування показників контролю і планування:

– по-перше, тренувальний процес в різних іграх побудований на загальних принципах [13], існують єдина теорія навчання рухових дій і загальні закономірності розвитку фізичних (рухових) якостей. І це цілком природно, адже в основі цієї спільності лежать закони життєдіяльності людини як соціально-біологічного об'єкта;

– по-друге, вимір будь-якого показника – це тільки початкова фаза комплексного контролю. Отримані в ході вимірювань результати тестів повинні бути представлені тренеру в формі, зручній для аналізу. Потрібно навчитися зберігати їх у вигляді бази даних. Повинна бути розроблена методика оцінки підсумкових вимірювань, особливо для тих випадків, коли тестів багато, всі вони мають різну розмірність, а їх значення змінюються по-різному під впливом одних і тих же тренувальних навантажень;

– по-третє, провідним показником комплексного контролю у всіх спортивних іграх є результат змагань та його складові: обсяг, різнобічність, стабільність і ефективність тактико-технічних дій, обсяг і швидкість переміщень, темп дій в іграх. При цьому, у всіх спортивних іграх початкова фаза переміщень характеризується максимальною потужністю роботи і невеликою швидкістю. До складових комплексного контролю треба віднести вміння швидко гальмувати і знову починати переміщатися в різних напрямках;

– по-четверте, крім спільності між спортивними іграми є і відмінності. Фундаментальною є наявність (або відсутність) контактів між суперниками. У баскетболі, футболі, хокеї або гандболі такі контакти є, тому, в даний час, одним з найбільш інформативних критеріїв комплексного контролю в цих іграх є результативність єдиноборств. З цієї причини у програмах комплексного контролю футболістів, баскетболістів і хокеїстів важливе місце займають силові показники, а в тренуваннях – силові вправи [3].

Результативність виступу спортивної команди на змаганнях багато в чому пов'язана з різними аспектами, які кардинально впливають на результат гри. До подібних факторів належить рівень розвитку фізичних кондицій, технічна майстерність, тактичне мислення, готовність суперників до спортивної боротьби, управлінські та контролюючі рішення тренера в процесі керівництва командою. Якісні, професійні дії тренера можуть забезпечити позитивний результат в змаганнях, що може спостерігатися при відносній рівності зазначених показників своєї і команди суперника [7].

Діагностика спеціальної підготовленості спортсмена включає контроль фізичної, технічної та функціональної підготовленості, аналіз динаміки компонентів підготовленості в попередньому часі, аналіз структури підготовленості, розробка індивідуальних моделей у реальному часі, прогноз стану спортсмена в перспективі. Різні види підготовленості спортсмена, що характеризують різні сторони його спортивної майстерності, реалізуються в спортивний результат в єдності, тобто, не як сумарний результат складання окремих компонентів, а як корисний результат всієї системи, що має структуру, внутрішні взаємозв'язки і взаємодії компонентів [4, 6, 10].

Важливою ланкою системи комплексного контролю підготовки спортсменів є педагогічний контроль. Організація комплексного педагогічного контролю в спорті може бути ефективною лише при суворому обліку вікових, спортивно-медичних та кваліфікаційних особливостей контингенту, за умови, коли засоби і методи контролю відповідають специфіці баскетболу [10, 11].

Управління процесом спортивного тренування в дитячо-юнацькому спорті передбачає наявність інформації про тренувальні впливи, аналіз яких дозволяє вносити відповідні корективи у зміст та інтенсивність тренувального процесу, що буде сприяти збереженню фізичного та психічного здоров'я юних спортсменів, дозволить запобігти форсуванню тренувального процесу. Використання методів управління командою, з урахуванням більш детальної інформації про кожного гравця, дозволить тренеру застосовувати індивідуальний та диференційований підходи при вирішенні тих чи інших завдань навчально-тренувального процесу, спрогнозувати перспективність та функціональні обов'язки (ігрові амплуа; гравець основного складу-запасний гравець) гравців у команді тощо [3, 7, 10].

Етап попередньої базової підготовки в багаторічній підготовці баскетболістів, який відповідає 12–14 річному віку і є ключовим у підготовці та визначенням вузької спеціалізації, в опануванні нових технічних прийомів та їх сполучень, підвищення рівня технічної підготовленості та розвитку фізичних якостей [1].

Активна змагальна діяльність юних баскетболістів, на офіційному рівні, розпочинається з 12–14 років та реалізується участю команд у іграх Всеукраїнської баскетбольної юнацької ліги (ВЮБЛ). У середньому, за рік діти даного віку проводять в команді від 12 до 20 ігор, під час яких здійснюється контроль техніко-тактичних дій. Цей аналіз здійснюється за допомогою комп'ютерною програми FIBA SMARTSTAT, яка розроблена, в першу чергу, для баскетболістів високої кваліфікації, без урахування вікових особливостей, індивідуальних можливостей та

завдань підготовки. Використовуючи такий спосіб тренер оцінює техніко-тактичну підготовленість юних баскетболістів дій. Без всебічного урахування різних сторін підготовленості спортсменів призводить до системних помилок в роботі тренера та підготовки команди. [9].

Не менш важливою проблемою є те, що нормативно-правові документи, які забезпечують діяльність тренера та спортсменів і діють в системі вітчизняного спорту, ґрунтуються на засадах принципів, сформованих ще в 1950-ті роки, та практично не відображають накопичений масив знань і практичний досвід у напрямку раціональної побудови багаторічної підготовки та системи контролю, орієнтованої на повне розкриття індивідуальних можливостей кожного спортсмена в оптимальній віковій зоні [15].

Враховуючи складну структуру спортивної підготовленості в командних ігрових видах спорту, фахівці наголошують на створенні єдиного системного підходу до розробки контролю у баскетболі, який повинен ґрунтуватися на засадах всебічного вивчення особистості та організму спортсмена за педагогічними, психологічними і медико-біологічними показниками, змагальної діяльності та тренувального процесу [3, 5, 11]. Однак, ще одним недоліком сучасної системи контролю у дитячо-юнацькому спорті в командних спортивних іграх, і, зокрема в баскетболі, є відсутність єдиних підходів до комплексної оцінки підготовленості баскетболістів, який не дозволяє порівнювати результати, отримані різними авторами в рамках даного виду спорту [11, 12, 15].

У доступній літературі з даної проблеми [2, 3, 4, 6] надаються дані, що відображають контроль змагальної та тренувальної діяльності, стан різних сторін підготовленості баскетболістів. Деякі автори пропонують алгоритм контролю змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів: у спортивних іграх (у футболі [6], у гандболі [4], у баскетболі [2, 12, 15], у міні-футболі [11]), й в інших видах спорту.

Підвищення ефективності управління підготовкою спортсменів у даний час стримується відставанням системи комплексного контролю, що включає три різновиди (етапний, поточний і оперативний) і три напрямки контролю (змагальна діяльність, тренувальна діяльність, стан спортсменів). Комплексний контроль може існувати тільки як системне явище, коли розвиваються всі ці напрямки та різновиди (наприклад, етапний контроль і планування безпосередньо залежать від якості оперативного контролю) [5]. Саме тому оцінка підготовленості гравців, виконаної ними тренувальної роботи й аналіз змагальної діяльності особливо актуальні, оскільки є ключовими в управлінні підготовкою спортсменів.

Мета дослідження – здійснити моніторинг управлінських дій тренерів щодо здійснення контролю у практиці підготовки спортсменів в ігрових видах спорту та, на цій основі, обґрунтувати підхід до розробки системи комплексного контролю баскетболістів.

Методи дослідження – аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, опитування, педагогічне спостереження, узагальнення практичного досвіду тренерів, систематизація, експертна оцінка, системний метод, комплексний метод, методи статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження практичного досвіду тренерів, педагогічне спостереження та аналіз навчально-тренувального процесу баскетболістів, які знаходяться на базовому етапі багаторічного вдосконалення, дозволив встановити, що одним з напрямків підготовки є якісний зміст та організація системи підготовки, яка базується на єдності організаційних, програмно-методичних основ, матеріально-технічних засобів процесу і реалізується комплексним використанням специфічних методик у сполученні з різними видами контролю.

За результатами опитування тренерів встановлено, що в процесі підготовки баскетболістів, на етапі попередньої базової підготовки, 90% тренерів практично не здійснюють заходи щодо проведення контролю за станом спортсменів та команди в цілому. Переважна більшість (84%) для оцінки підготовленості спортсменів використовують статистичні дані змагальної діяльності та власний досвід.

У той же час, 70% фахівців вважають, що необхідними умовами комплексного контролю підготовленості баскетболістів є створення балансу між усіма компонентами підготовленості баскетболістів – технічної, тактичної, фізичної, психологічної та функціональної, які утворюють єдину систему педагогічного регулювання підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки у відповідності до нормування навантаження, визначених нормативно-правовими документами (програма для ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ) [1].

Аналіз розділів навчальної програми з баскетболу для ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ свідчить про відсутність тестів та нормативів за певними видами підготовленості [1]. Наприклад, нами виявлено, що при оцінці технічної підготовленості не враховується ступінь готовності до змагальної діяльності. Рівень технічної підготовленості у нападі визначається за 5 тестами, а на техніку захисту не передбачено жодного тесту, при тому на оволодіння захисними діями виділяється 40% годин від загального обсягу технічної підготовки. Це свідчить про неузгодженість компонентів контролю зі змістом навчально-тренувального навантаження.

Особливою умовою системи контролю є те, що в дитячо-юнацькому спорті контроль повинен бути спрямований не на змагальний результат, а на приріст рівня підготовленості спортсменів. Тобто, мати більш визначальний характер, на відміну від спорту вищих досягнень, де контроль більш спрямовано для визначення можливостей спортсменів при формуванні складу команди та контроль, як супроводжуючий захід, спрямований на визначення показників функціональних можливостей, фізичного здоров'я, психічного стану, техніко-тактичної та інтегральної підготовленості збірних команд країни та клубних команд.

Педагогічне спостереження процесу підготовки баскетболістів дозволяє стверджувати, що в баскетболі, на етапі попередньої базової підготовки, ефективним засобом контролю є створення комплексної програми, яка, по-перше, буде спрямована на визначення та оцінку рівня підготовленості юних баскетболістів, а по-друге – на оцінку змагальної діяльності на підставі вміння володіння техніко-тактичними діями, що вивчалися (утримання захисної стійки, відсікання при підбиранні м'яча, своєчасність виконання кидка тощо), в умовах ігрових ситуацій, а не з метою визначення результативності (кількості фолів, кількості підбирань, набраних очок, та ін.).

Підґрунтям до обґрунтування підходу до розробки системи комплексного контролю спортсменів в ігрових видах спорту (на прикладі баскетболу) баскетболістів визначено:

- сучасні тенденції розвитку дитячо-юнацького баскетболу (зміни правил гри, календар змагань протягом річного циклу, обсяг ігор);
- неузгодженість навчального матеріалу за програмою ДЮСШ з контрольними тестами (вивчається одне – контролюється інше);
- відсутність диференційованого підходу до підбору тестів залежно від віку та етапу підготовки, періоду річного циклу;
- відсутність комплексної оцінки підготовленості баскетболістів у програмі для ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ;
- відсутність програми оцінки техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності, розробленої спеціально для контролю опанування діями з урахуванням завдань етапу багаторічної підготовки юних баскетболістів.

При обґрунтуванні підходу до розробки алгоритму комплексного контролю ми опиралися на наступні підходи:

- системний підхід, який передбачає багаторівневе і багатопланове вивчення процесу контролю в баскетболі, у процесі якого формується кілька моделей, що відображають контроль у різних зрізах і на різних рівнях. До головних ознак системного підходу можна віднести: розгляд контролю як цілісної системи або елемента більш потужної системи (управління) з урахуванням того, що властивості речей залежать від цілого, властивості цілого залежать від частин,

але не зводяться до суми їх властивостей, а включають такі, які притаманні системі контролю в цілому; виділення і аналіз частин, елементів і зв'язків системи контролю, визначення структури, організації системи контролю і законів її будови (структурний аспект системного підходу); аналіз зовнішніх проявів, функцій, як системи контролю, так і її окремих елементів, визначення відповідності функцій елементів функцій всієї системи контролю, виявлення законів її функціонування (функціональний аспект системного підходу); аналіз зміни, як в самій системі контролю, так і в її елементах, виявлення тенденцій її становлення і розвитку;

- комплексний підхід дозволяє на сучасній діалектико-матеріалістичній науковій основі аналізувати, створювати і оптимізувати функціонування систем контролю баскетболістів, що мають ознаки комплексів або тенденцію до перетворення в комплекси. Комплексний підхід характеризується об'єднанням, зведенням різноякісних підсистем (видів контролю) в полісистему з метою створення алгоритму контролю для аналізу шляхів підвищення результативності спортсменів і всієї команди в цілому, при впливі різноманітних факторів;

- індивідуальний підхід, в основі якого урахування конкретних індивідуальних особливостей баскетболіста (темпераменту і характеру, здібностей і схильностей, мотивів і інтересів, тощо.), які значним ступенем впливають на їх поведінку в різних змагальних та тренувальних ситуаціях. Тренер в процесі контролю здійснює гнучке використання різних засобів та методів, тестів для досягнення оптимальних результатів;

- особистісно-діяльнісний підхід, в основі якого враховується активна, творча змагальна та тренувальна діяльність баскетболіста, з його особистісними, індивідуальними, психологічними особливостями, здібностями, інтересами і потребами.

При обґрунтуванні підходу до розробки системи комплексного контролю ми виходили з того, що інформація, отримана на основі системного підходу, про спортсмена, групу спортсменів чи команду містить дві принципово важливі властивості: по-перше, при проведенні комплексного контролю надходить лише необхідна інформація, по-друге – інформація, достатня для вирішення поставленого завдання (оцінки оперативного, поточного, етапного стану спортсмена з використанням комплексу показників тощо). Розгляд комплексного контролю, як системи, означає розгляд його тільки в певному відношенні, у тому відношенні, у якому комплексний контроль виступає як система. Це дозволяє отримати системні знання, тобто, результат пізнання комплексного контролю не в цілому, а певного «зрізу» з нього, виробленого відповідно до системних характеристик об'єкта.

При цьому, комплексний контроль ми розглядали з позицій як загальних категорій, де він застосовується для будь-яких предметів і явищ, всіх об'єктів (тренувального та змагального процесу, команди, окремих спортсменів, сторін підготовленості, окремих характеристик спортсменів). Будь-який об'єкт в даному відношенні є система, а в іншому – не-система, а є елементом іншої системи (наприклад управління). Комплексний контроль як система містить свою мету, яку він здатний реалізувати, досягти. І в цьому відношенні комплексний контроль являє собою цілісність. При цьому, комплексний контроль розглядається нами на різних етапах багаторічного вдосконалення, в різних структурних утвореннях, стосовно певних команд та груп спортсменів тощо. В такому разі комплексний контроль реалізує кілька цілей, щодо кожної, він виступає як самостійна система. Ця закономірність характеризує системний підхід як універсальний інструмент пізнавальної діяльності.

У практичній діяльності ідея цілісності контролю реалізується шляхом комплексного підходу. Комплексність – це єдність цілей, завдань, змісту, методів і форм здійснення контролю. Комплексний підхід до контролю виконує одночасно декілька функцій: 1) орієнтує побудову системи контролю в цілісний управлінський механізм; 2) сприяє всебічній оцінці спортсменів або процесу (тренувального та змагального), який є результатом комплексного вирішення завдань контролю, 3) сприяє підвищенню ефективності процесу підготовки спортсменів на всіх етапах спортивного вдосконалення шляхом здійснення єдності і взаємодії взаємозв'язку всіх

напрямок комплексного контролю, їх певного співвідношення і підпорядкування; 4) сприяє ефективності роботи тренера: одночасне вирішення не однієї, а кількох завдань контролю, природно, підвищує результативність його роботи.

Висновки. Проведений аналіз змагальної та навчально-тренувальної діяльності дозволив встановити, що сучасний стан системи контролю в спортивних іграх та баскетболі потребує вдосконалення у відповідності до сучасних тенденцій розвитку спорту та безпосередньо спортивних ігор, організації змагальної діяльності, а також досягнень спортивної науки. Також актуальним залишається питання комплексності контролю у спортивних іграх, де результати тестування представляються в різних шкалах вимірювань.

У статті доведено недостатню теоретичну обґрунтованість проблеми управління підготовкою спортсменів та необхідність розробки підходів до системи комплексного контролю. Здійснено аналіз загальних підходів до вибору й обґрунтування показників контролю і планування в спортивних іграх.

Доведено необізнаність тренерів щодо використання комплексного контролю в процесі підготовки гравців та недосконалість нормативно-правових документів, які регулюють діяльність тренера і процес вдосконалення спортсменів.

Розроблено підхід до розробки системи комплексного контролю підґрунтям якого виступають принципи та положення системного, комплексного, особистісно-діяльнісного й індивідуального підходів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці уніфікованого алгоритму системи комплексного контролю спортсменів у спортивних іграх з урахуванням специфіки тренувальної і змагальної діяльності, етапу багаторічної підготовки, рівня кваліфікації та підготовленості, амплуа спортсменів, індивідуальних особливостей та особливостей роботи в команді тощо.

Список використаних літературних джерел

1. Баскетбол. Программа для ДЮСШ, СДЮШОР и ШВСМ. Учебно-тренировочные группы и группы спорт. усовершенствования / Л.Ю Поплавский, В.Г. Окипняк. – К., 1999. – 126 с.
2. Безмылов Н. Н. Комплексная оценка уровня подготовленности баскетболистов в профессиональные клубы при проведении ежегодной процедуры драфта в НБА / Н. Н. Безмылов, О. А. Шинкарук, Е. А. Митова // Фізична культура спорт та здоров'я нації: зб. Наукових праць випуск 1. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, Житомирський державний університет ім. І. Франка / під ред. В.М. Костюкевича. – Вінниця: ТОВ «Планер», Вип.№ 2. – 2016 – С. 112–119.
3. Годик М.А., Комплексный контроль в спортивных играх / М. А. Годик, А. П. Скородумова – М.: Советский спорт, 2010. – 330 с.
4. Дорошенко Е.Ю. Удосконалення техніко-тактичних дій висококваліфікованих гандболістів: проблеми, пошуки, шляхи вирішення [монографія] / Е.Ю.Дорошенко, Д.Г.Сердюк, О.О.Мітова – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2016. – 436 с.
5. Корягин В.М. Автоматизированное обеспечение тестового контроля скоростно-силовых возможностей / В.М. Корягин, О.З. Блавт // Теорія та методика фізичного виховання. – 2013. – № 1. – С. 47-51.
6. Костюкевич В. М. Контроль і аналіз змагальної діяльності в елітному футболі / В. М. Костюкевич // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. – Вип. 9. – Вінниця, 2010. – С. 80-88.
7. Кудряшов Е.В. Контроль соревновательной деятельности в спортивных играх. Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта, Научно-теоретический журнал. – 2017. – 4 (146) – С. 105-108.
8. Мітова О.О., Сушко Р.О. Методи наукових досліджень у баскетболі. Дніпропетровськ. : Вид. «Інновація», 2015. – 216 с.
9. Мітова О.О. Концепція формування системи контролю в процесі багаторічного удосконалення у командних спортивних іграх / О.О.Мітова // Фізична культура спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць випуск 1. Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського, Житомирський державний університет імені Івана Франка / під ред. В.М. Костюкевича. – Вінниця: ТОВ «Планер», Випуск №1. – 2016 – (605 с.) – С.353-359.
10. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. / В. Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2015. – Кн. 2. – 752 с.

11. Стасюк І. І. Контроль змагальної діяльності гравців у футзалі / І. І.Стасюк // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наукових праць. – Вінниця, 2009. – Том 2. – Випуск 8. – С. 137-142.
12. Сушко Р.О. Параметри техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих баскетболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей / Р.О. Сушко, Э.Ю.Дорошенко // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Фізичне виховання та спорт. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2015. – с. 189-197.
13. Шелков О. М., Абалян А. Г., Система комплексного контролю в процесі підготовки спортсменів-паралімпійців, Журнал Адаптивная физическая культура, Вып. 4 (48) 2011, С. 50-52.
14. Шинкарук О. Интегральные индексы при оценке соревновательной деятельности баскетболистов высокой квалификации // О. Шинкарук, Н.Безмылов // Наука в олимпийском спорте. – 2013. – № 1. – С. 49-55.
15. Шинкарук О.А., Система контролю підготовки початківців у командних спортивних іграх: проблемні питання та сучасні підходи / О.А.Шинкарук, О.О.Мітова // Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-практичний журнал. – Дніпропетровськ: ПДАФКіС, – №1. – 2017. – С. 105-112.